

در پیشگیری از فساد اخلاقی از دیدگاه علامه محمد تقی مصباح یزدی می پردازد. فساد اخلاقی به معنای انحراف از فردی و اجتماعی انسان می شود؛ و تنها عامل بازدارنده ای که انسان را در برابر امواج آن محافظت می کند، باور به اصول اساسی دین اسلام که مورد توجه آیات و روایات است و نقش سازنده ای در تربیت انسان ها و مهار فساد و با استناد به آثار ایشان، روشن می کند که باور به معاد با ترویج احساس مسئولیت پذیری، تقویت وجدان اخلاقی، ت اخروی، نقش کلیدی در جلوگیری از بروز رفتارهای ناپسند ایفا می کند. این نوشتار همچنین اثرهای معاد باوری بر دو بُعد فردی و اجتماعی بررسی می کند.

ان فلسفه اسلامی، در آثار ارزشمند خود چون " اخلاق در قرآن" و "معاد در قرآن" با استناد به آیات و روایات، و حساب رسی الهی، کارآمد ترین عامل پیشگیرنده از فساد اخلاقی است. و از دیدگاه وی پاسخ را می توان در تقویت پیدا کرد.

سلام است که بخش عظیمی از آیات قرآن را به خود اختصاص داده است؛ ایمان به معاد در کنار ایمان به خدا و به همچنین در روایات و احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام نیز از معارف معاد یاد شده است.

ی دینی در اصلاح فرد و جامعه " به تأثیر ایمان در اصلاح رفتارهای فردی و اجتماعی پرداخته و بر این باور است که به اعمال انسان دارند. محمد رضا کمیلی و محمد صادق شجاعی نیز در مقاله " نقش معاد اندیشی در پیشگیری (ستان ۱۴۰۰) با تبیین آموزه های قرآنی ، به اثر بازدارندگی باور به معاد در برابر ارتکاب جرم و گناه اشاره کرده

در قرآن " نوشته علی محمد قاسمی (خرداد ۱۳۹۵) ، به بررسی پیامد های دنیوی و اخروی انکار معاد پرداخته

ی غیر اخلاقی تبیین کرده است. بررسی این پژوهش ها نشان می دهد که باور به معاد به عنوان یکی از مهم ترین ر کاهش بزهکاری و ناهنجاری های اخلاقی دارد.

معاد پرداخته اند، ولی با توجه به این که در جامعه کنونی، سردمداران کفر هر تلاشی می کنند تا نقش معنویات و ایمان هر چقدر سخن از معاد گفته شود باز کم است. و همچنین نقش ویژه معادباوری در جلوگیری از فساد اخلاقی کمتر پژوهش آن را از دیدگاه علامه مصباح یزدی بررسی کنیم. این مقاله با روش توصیفی تحلیلی و با محوریت کتاب های ی است:

پیشگیری از فساد اخلاقی در دو بعد فردی و اجتماعی چگونه تبیین می شود؟

بد از آغاز است که این بازگشت فقط یک مرتبه صورت میگیرد. (فراهیدی، ۱۴۱۰ هجری قمری، جلد ۲ ص ۲۱۷)

ت و به معنای محل بازگشت و سرانجامی است که همه بسوی آن رهسپارند. "(معارف

معاد، آن را به دو بُعد فلسفی-کلامی و قرآنی تقسیم می کند:

نسان به حالت اخروی است که در آن نفس انسان با بدن مزاجی و آفتاب متحد شده و نتایج اعمال دنیوی خود را

ده، از جمله جلوگیری کردن، مانع شدن از وقوع چیزی، جلوگیری از مرض (معین، ۱۳۸۱، ج ۱، ص ۷۳۰)

ماتمی گفته می‌شود که پیش از وقوع حادثه، آسیب یا بیماری انجام می‌گیرد تا از بروز آن جلوگیری کند.

جلوگیری از وقوع گناه یا آسیب های فردی و اجتماعی نیز اطلاق می‌شود. (جوامع الحکایات، ج ۱، ص ۲۳۰)

ح، نابودی و خرابی آورده شده است. (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۱۲، ص ۱۸۱۹۲)

به انحراف از مسیر الهی که موجب تباهی در زمین، نقض حقوق مردم یا تضعیف شود" گفته می‌شود. (تفسیر المیزان،

عبارت است از این که: واجب ترک شود و حرام انجام گیرد؛ مثلاً دروغ گفتن، غیبت نمودن، قتل

ت، یا ترک نماز، ترک روزه ماه رمضان، ترک زکات، خمس و مانند آن گناه است

انسان از مواهب سرای آخرت می‌شود، فساد است (قصص، آیه ۸۳).

زدهم بهمن ماه ۱۳۱۳ در خانواده‌ای متدین در شهر یزد به دنیا آمد. و در سال ۱۳۲۵ وارد حوزه

استعداد بسیار، علاوه بر دروس رسمی حوزه، علومى مانند فیزیک، شیمی و زبان فرانسه را نیز آموخت.

ن به قم، در سن ۲۷ سالگی به درجه اجتهاد رسید. و سرانجام پس از سال‌ها تلاش و مجاهدت، در سال

جوار حضرت معصومه سلام الله و در کنار مزار استاد خویش محمد تقی بهجت به خاک سپرده شد.

۱ کتاب و صد ها مقاله به چاپ رسیده و به زبان های مختلف ترجمه شده است.

، ناقص است و در این صورت بسیاری از ظلم‌ها و بی‌عدالتی‌های دنیا در این جهان بی پاسخ می ماند.

نتیجه عمل خود را به صورت کامل می بیند و حقوق ضایع شده احیا می گردد.

و خواهد بود و این با حکمت و عدالت خداوند ناسازگار است." (معارف قرآن، ج ۴، ص ۲۵۰)

عدالت طلبی در انسان می شود و انگیزه عمل صالح و اخلاص با توجه به یاد معاد به دست می آید که قرآن در این

«فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا»؛ هرکس امید لقای پروردگار را دارد، باید کار صالح انجام دهد. (کهف، ۱۰)

ت و عمل صالح و اخلاص در عبودیت انعکاس یافته و آن دو از بازتاب های ایمان به معاد معرفی شده اند

گاه عدل الهی و معاد ایمان دارد، می داند که انجام گناه، قانون شکنی، تعدی به حقوق دیگران عذاب در قیامت

، گناه کار دوست دارد عزیزان خویش، یعنی فرزندان، همسر، برادر و قبیله اش که همیشه از او حمایت می

هستند فدا کند تا مایه نجات او در برابر آن عذاب هولناک گردد: «وَدُّ لِمُجْرِمٍ لَّوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ -

معارف، ۱۴) عذاب الهی آنچنان وحشتناک و هولناک است که ظالمان حاضرند بزرگترین رشوهای را که

اخت کنند. (شجاعی، کمیلی، ۱۴۰۰)

اخلاق:

برای انجام کارهای اخلاقی و دوری از گناه را تقویت می کند. اگر انسان بداند که اعمالش در پیشگاه الهی ثبت و در

پذیری او افزایش می یابد. این باور، انسان را از دنیازدگی نجات می دهد و به او یادآوری می کند که زندگی حقیقی در

ن برای زندگی اخروی است. (معارف قرآن، ج ۵، ص ۱۸۵، پرسش ها و پاسخ ها، ج ۴ ص ۱۳۰)

مل جلوگیری از فساد و گناه خواهد بود، انسان های باتقوا می توانند خود را از وسوسه به گناه رهایی بدهند. (جعفر

با اخلاق موجب می شود که فساد و خلافی صورت نگیرد. و کارها به نحو احسن سامان گیرد. و همچنین

مین علیه السلام فرستاده می شود، نقش مهمی در ترک گناه دارد. از این رو، انسان با تمام وجود سعی می کند

س سر نزنند. قرآن نیز طبق این اصل می فرماید: «مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهِ ...»؛ هر کس کار نیکی

نویس کرده است. (فصلت، ۴۶)

میدان عمل وسیعی دارد؛ می‌تواند مفید عمل کند و در راه سعادت قدم بردارد و می‌تواند زیان‌آور عمل کند و نیاز به هدایت و راهنمایی دارد و شناخت آموزه های دینی از جمله معاد خیلی به او کمک خواهد کرد

و نبوت هیچ تأثیری در کمال انسان نخواهد داشت زیرا کمال انسان مربوط به روح آدمی است که فناپذیر است
ح اوست که در آخرت تجلی می‌کند. (قاسمی، محمدعلی، ۱۳۹۵)

زیرا خداوند هستی را برای بشر آفریده و بشر را برای عبادت و عبادت را برای رسیدن به تقوا و تقوا را برای رسیدن
ران ویژگی‌هایی دارند از جمله:

اصلاح گری می‌پردازند.

مکر می‌کنند.

صل الله و علیه و آله، او را حمایت می‌کنند.

ت از نیکی ها میزان سنگین دارند.

آفرینش انسان، رسیدن به قرب الهی و سعادت است که تنها در سایه زندگی جاویدان اخروی محقق می‌شود.

ان به تحقق استعداد های معنوی خودش در آخرت امیدوار شود. و این اعتقاد به انسان امید و آرامش می‌بخشد و
کاهش می‌دهد. (معاد در قرآن، ج ۴ ص ۱۵۵)

نیوی و اخروی، نه تناسب مستقیم وجود دارد و نه تناسب معکوس؛ بلکه هم نعمت‌ها و هم بلاهای دنیا بر اساس تدبیر
شده و همه آنها وسیله آزمایش است و استفاده درست یا محرومیت خود به خود نشانه نزدیکی یا دوری از رحمت الهی
نیست.

علامه مصباح:

باح یزدی، فساد اخلاقی به معنای انحراف از ارزش های الهی و فطری است که موجب اختلال در نظام زندگی انسان

تعادل فطری و الهی است که در نتیجه پیروی از هواهای نفسانی و غفلت از هدف آفرینش (قرب به خدا) پدید می‌آید.
هم در بعد اجتماعی ظهور می‌کند. (اخلاق در قرآن، ج ۱، ص ۱۴۵)

و عوامل ایجاد فساد اخلاقی را در دو سطح فردی و اجتماعی بررسی می‌کند؛

ی پرستی، ضعف ایمان به معاد و سست ارادگی در تهذیب نفس باعث فساد اخلاقی می‌شود. و در سطح

ت فساد اخلاقی را در دو سطح فردی و اجتماعی بررسی می‌کند؛

طی است که از مفاهیم اخلاقی و اجتماعی برداشت می‌شود و در همه زمان‌ها و میان همه طبقات وجود داشته و اندرزها، ۱۳۸۵)

ها مبارزه کرد و حکومت حق را ایجاد کرد که در آن احکام خدا شناخته شود و صادقانه برای اجرای این احکام تلاش داشته شود. (مصباح، محمدتقی، اصلاحات، ۱۳۹۳)

نگیری از فساد اخلاقی:

سوی فلاح و رستگاری دعوت می‌کند و برای جلوگیری از آلودگی به جرم و گناه، تدابیری را معین کرده و سازنده‌ای در تربیت و پرورش انسان‌ها و پیشگیری از جرم و گناه دارد. (محمد رضا کمیلی، ۱۴۰۰، ش ۱۵)

و کاهش جرائم و مفاسد دارد؛ زیرا انسان از نظر خواست طبیعی و فطری منفعت خواه و از ضرر و زیان خویش به و دفع ضرر، اعم از مادی و معنوی، در تمام زندگی محور فعالیت‌های او را تشکیل می‌دهد. (همان، ۱۴۰۰، ش ۱۵)

از فساد اخلاقی با صراحت و استناد به آیات و روایات در آثار علامه مصباح تبیین شده است. اکنون آن بررسی می‌کنیم:

که اعمال نیک نه تنها برای دیگران بلکه برای سعادت ابدی خودش مفید است. این نگاه، انگیزه‌ای قوی برای خیر ایجاد می‌کند. (معارف قرآن، ج ۵، ص ۹۵)

هانی است که در خفا انجام می‌شود؛ بلکه انسانی که به معاد ایمان دارد، همواره خود را در محضر خدا می‌بیند و دید خدا پنهان نمی‌ماند و در این صورت هر تکلیفی را که انجام دهد آن را عبادت می‌داند حتی خوردن نان چراکه همان اخلاص در عمل است که فساد درون را می‌خشکاند و به انسان روح امید و نشاط می‌بخشد. فرد معاد باور بد چون می‌فهمد دنیا گذرگاه است، نه جای ماندن و حدیث داریم که "یاد مرگ و قیامت، آتش حرص را خاموش

در چگونگی رفتار و اعمال او دارد. اگر افکار او بر اساسی بینش صحیح باشد رفتار او نیز اصلاح می‌شود. و در که می‌داند هیچ عملی از او ضایع نخواهد شد.

ین سد را در برابر هرگونه ظلم، تجاوز و گناه ایجاد میکند. منافع زودگذر و زوال‌پذیری که انسان از طریق گناه

و جامعه از فساد است. این اعتقاد، هم انگیزه درونی برای پرهیز از گناه ایجاد می‌کند و هم ساختارهای اجتماعی را به
دهد.

نه باشند، نه تنها خود از فساد دوری می‌کنند بلکه در برابر فساد دیگران نیز سکوت نمی‌کنند. این همان
ت که سلامت جامعه را تضمین می‌کند.

تلافی وجود دارد اولین گام، ارشاد کسانی است که از ناپسند بودن یک عمل اطلاعی ندارند و نمی‌دانند که
مصلحت است. زمانی مصیبت بزرگ خواهد بود که همان دستگاهی که موظف به ارشاد است، خود وسیله
نوار های مبتذل را داده و نه تنها اجازه چاپ کتب گمراه کننده را صادر نماید، بلکه برای چاپ آن دومین
ن کسانی که عالی رُغم آگاهی از یک حکم، تحت تاثیر عوامل اجتماعی، دچار غفلت شده و برخلاف آن
تلاش می‌کنند تا خود را هم رنگ جماعت کنند و به دنبال همان کارهایی بروند که اکثریت افراد جامعه آن
چنین افرادی می‌توان انجام داد، این است که از طریق موعظه و تذکر، آنان را از کار ناپسند باز داشت.
دن صریح است. در این مرحله باید در برابر اعمال ناشایست افراد، آنان را مورد عتاب و سرزنش قرار داد.
رت باشد. نهی از منکر تنها به این نیست که از کسی با خواهش و تمنا خواسته شود که عملی را ترک
بی شمرده نمی‌شود. هم چنان که امر به معروف نیز باید امرانه باشد و خواهش و تمنا، هیچ گاه امر
عظه، قبل از امر و نهی است و در صورتی امر به معروف و نهی از منکر مصداق پیدا می‌کند که تذکر و
منکر آن است که با مشاهده گناه از سوی کسی که در جامعه، امرانه به او تذکر داده شود. برای چنین
گونه ای باشد که شخص مصلح بتواند به طور صریح و امرانه، شخص خطاکار را نسبت به خطای خود آگاه

کاری نمیزند که صد درصد به ضرر او باشد؛ بر این اساس، کسی که به وجود خدا و دادگاه عدل الهی علم و
ران و عدم پای بندی به اخلاق و ارزشهای انسانی، عذاب اخروی را به دنبال دارد.

کم است دروغ سیاست مداران بی مصرف می‌شود چرا که شخص معادباور از هیچ قدرتی نمی‌ترسد مگر
ه با فساد است. و مردم می‌دانند" در روز رستاخیز مال و فرزندان (که در خط الهی نباشند) سودی ندارند و
، به کار انسان می‌آید (شعر ۸۹).

گی دنیایی خود به بن بست نمی‌رسند و ارزش های ماندگار را بر منافع زودگذر ترجیح می‌دهند. و در نتیجه
بگران صورت نمی‌گیرد، کم فروشی از بین رفته، عدالت و اعمال حسنه جایگزین آن می‌شود.

می دانند، بیشتر در خطرند و به ابدیت خود توجهی ندارند. بنابراین یکی از مهم ترین راه حل ها این است
ت نیست بلکه پایان بخش مقدماتی از زندگی است. (سعدالله حسنی، ۱۳۹۰ ص ۱۲۸ تا ۱۳۰)

معادباوری دو نتیجه قطعی دارد؛ یکی در سطح فردی که سبب ترک لذت ها می شود به خاطر ترس از عاقبت آن، و امت برای امر به معروف می شود. این دو اساس جامعه فساد ستیز است.

وظیفه شناس در رأس امور باشد، تنها قادر خواهد بود تا با بخشی از مفاسد در جامعه به مبارزه برخیزد. به همین دلیل بود بر بندگان، قانون دیگری را نیز وضع کرده است تا جلوی فساد در جامعه گرفته شود. این ، قانون امر به معروف

باور در بعد فردی و اجتماعی نه تنها سپری در برابر امواج فساد است بلکه زیر بنای تحقق حیات طیبیه قرانی می های بشر برای اصلاح جامعه، سطحی و ناپایدار خواهد بود. اصلاح حقیقی زمانی ایجاد می شود که ایمان به خدا و معاد، گیرد.

ها و پاسخ ها، جلد ۴، صفحه ۱۳۰، چاپ ۱۴۰۲، موسسه امام خمینی ره

۲۴۰، چاپ ۱۴۰۱

۲۸۰، چاپ ۱۴۰۰

۳۷۰، چاپ ۱۳۹۸

چاپ ۱۳۹۷

۱، ص ۲۰۰، چاپ ۱۳۹۵

دروز ها ج ۲، ۱۳۸۵

دینی در اصلاح فرد و جامعه، دفتر تبلیغات اسلامی قم، سال ۱۳۸۹

و پاسخ های مطهری، فروردین ۹۰

